

تحلیلی جغرافیایی بر وضعیت توریسم اصفهان

دکتر حمید رضاوارنی

عضو هیات علمی دانشگاه اصفهان

رئیس انجمن جغرافیای ایران

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

پیشگفتار

ذهن کنجکاو و پژوهشگر انسان همیشه بدنبال پدیده‌های نو و منحصر بفرد بوده است و انسانها بدنبال شناخت سرزمینهای ناشناخته با رنج و مرارت فراوان سفر می‌کردند و در واقع می‌توان آنها را از اولین جهانگردان دانست.

پدیده توریسم، پدیده‌ای خاص امروز نیست. بلکه پدیده‌ای است که از گذشته‌های دور مورد توجه جوامع انسانی بوده و در طول زمان بر حسب نیازهای متفاوت اقتصادی، اجتماعی، تاریخی و... به حرکت خود ادامه داده است. جهانگردی در دنیای امروز با اهداف و مقاصد مختلفی نظیر تبادل اطلاعات و فرهنگ، افزایش علم و آگاهی نسبت به جوامع پیشین و گذران اوقات فراغت دنبال می‌شود و در ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و بین‌المللی هر روز جایگاه والاتری می‌یابد. انجام مسافرت‌های داخلی و خارجی و به موازات آن تشکیل فعالیتهای مرتبط با آن در رقابت‌های جهانگردی، پیامدهای فراوانی از نظر اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی برای ملتها بدنبال خواهد داشت. از اطلاعات منتشر شده توسط سازمان جهانی توریسم W.T.O. برمی‌آید که امروزه صنعت جهانگردی به یکی از مهمترین بخشهای اقتصادی مبدل شده و همچون رقیبی توانا می‌رود تا صنایعی چون نفت، پتروشیمی و حتی خودروسازی را پشت سر بگذارد. علاوه بر جنبه‌های اقتصادی صنعت جهانگردی مانند تحصیل ارز و... می‌توان به جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی جهانگردی اشاره کرد که باعث نزدیکی ملتها و ایجاد صلح پایدار در جهان می‌شود.

کشور ایران هم با برخورداری از انواع جاذبه‌های متنوع فرهنگی می‌تواند نقش بسیار مهمی را هم از نظر اقتصادی و هم از نظر معرفی و شناساندن خود با پیشینه‌های فرهنگی و تمدنی کهن و پویا ایفا نماید. چنانکه اگر به موزه‌ها، کتیبه‌ها و سنگ‌نوشته‌های تاریخی جهان نظری بیفکنیم بی‌شک به وجود جاذبه‌های توریستی و پویایی و گستردگی فرهنگ و تمدن ایران پی خواهیم برد. اما متأسفانه با وجود جاذبه‌های متنوع توریستی و پدیده‌های بی‌نظیر فرهنگی، ایران نتوانسته است جایگاه خود را در زمینه جهانگردی بدست آورد و این درحالی است که ایران با تکیه بر یک اقتصاد تک محصولی، نرخ بیکاری بالا و مشکلات مختلف اقتصادی دیگر نیاز مبرم به گسترش درآمدهای حاصل از این صنعت دارد و با پویایی این صنعت می‌توان بر بسیاری از مشکلات چیره گشت و کوتاهی و قصور در این زمینه خسارتهای هنگفت اقتصادی و اجتماعی دربر خواهد داشت.

در این مقاله سعی شده که مشکلات ناشی از رونق توریسم در اصفهان را از دیدگاه مسافران توریستی و با تکیه بر نظرات آنان تجزیه و تحلیل نموده و با ارائه پیشنهادهایی در جهت بهبود وضعیت توریستی اصفهان گامی هر چند کوچک در زمینه اعتلای این صنعت برداشته شود که امیدواریم سرآغازی بر مطالعات و تحقیقات بیشتر و عمیقتری در این زمینه گردد.

نگاهی به اصفهان

اصفهان را می‌توان تجلی کاملی از تمدن، فرهنگ و هنر ایرانی اسلامی دانست و قدمتش را به قدمت ایران نامید. اصفهان از دیرباز بخاطر وجود پربرکت زاینده رود، این سرچشمه حیات از کانونهای مهم زندگی بوده است چنانکه در تمام ادوار تاریخی شناخته شده و از شهرهای مهم ایران بشمار می‌رفته است. در دوره هخامنشی اصفهان را "گابایاگمی" می‌نامیدند که بعدها به "جی" تبدیل شده و از اقامتگاههای ویژه پادشاهان و از شهرهای بزرگ ایران بوده است. در دوره اشکانی نیز اصفهان یکی از چهار ایالت پهنه قدیم و از مراکز حکومت اشکانی بوده است.

در دوره ساسانی اصفهان مرکز تجمع سپاهیان و پادگان مرکزی ایران بوده است و از همین رو آن را اسپهان یا سپاهان نامیدند. اصفهان در سال بیست و یکم هجری به تصرف سپاهیان اسلام درآمد و از آن پس سیری تازه را در عرصه تمدن و فرهنگ آغاز کرد. در سده‌های چهارم و پنجم هجری در دوره حکومت دیلمیان، اصفهان پیشرفت و عمران بسیاری یافت. کتابخانه بزرگی داشت و مهمترین مرکز علوم دینی، ادبی و فلسفی در ایران بود.

اصفهان در دوره سلجوقی و صفوی که بعنوان پایتخت برگزیده شد، به اوج شکوه و عظمت خود دست یافت و یکی از بزرگترین و آبادترین شهرهای جهان بود. در واقع می‌توان گفت بعد از حمله مغول در قرن هفتم و رکود نسبی شهر اصفهان، در زمان صفویه بار دیگر اوج گرفت و بطوری که شکوفایی اقتصادی و توسعه عمرانی و درخشش فرهنگی و هنری اصفهان در زمان صفوی در تاریخ اصفهان بی‌نظیر است. معماران و مهندسان این عصر در طراحی شهری بزرگ و جهانی، چنان خلافتی به کار بردند با ابتکارات با ارزش و واقع بینانه چنان موفقیتی بدست آوردند که در تاریخ معماری و شهرسازی ایران بی‌بدیل است.

شهر اصفهان بعد از حمله افغانها و سقوط صفویه رو به ویرانی نهاد و رونق پیشین خود را از دست داد. اما دوباره در سالهای اخیر با زیباسازی شهر، گسترش فضای سبز و مرمت آثار باستانی و پهلای بی‌نظیر توسط

شهرداری و دیگر سازمانهای مربوطه، جذابیتهای دوچندان یافته و بصورت یکی از زیباترین شهرهای ایران درآمده است.

در مورد شهر اصفهان می‌توان گفت که تاریخ درخشان، میراث فرهنگی جاودانه و جاذبه‌های طبیعی بی‌نظیر باعث شده که این شهر از گذشته تا امروز همواره مورد توجه گردشگران قرارگیرد. تا جایی که زان ساردن جهانگرد معروف فرانسوی که در قرن یازدهم هجری اصفهان را دیده است درباره آن می‌گوید: "اصفهان پایتخت ایران با حومه آن یکی از زیباترین شهرهای دنیاست".

اصفهان در طی سالهای اخیر نیز اعتبار و اهمیت گذشته را از دست نداده و هر ساله جهانگردان زیادی این شهر را بعنوان مقصد مسافرتی و گردشگری خود انتخاب می‌کنند. به همین منظور و در جهت شناسایی مشکلات و موانع توسعه و گسترش صنعت توریسم اصفهان، در فروردین ۱۳۸۱ پرسشنامه‌ای تهیه و از کسانی که از اصفهان بازدید نمودند سؤالاتی به عمل آمد که نتایج آن در ادامه ارائه می‌گردد.

نتایج پرسشنامه مبداء مسافرت

در مورد مبداء از مسافران سؤالاتی شده که با توجه به نتایج حاصل از پرسشنامه ۴۵ درصد از کل مسافران که به شهر اصفهان مسافرت نموده‌اند مربوط به استان تهران می‌باشند. بقیه استانها نسبت به تهران سهم کمی را به خود اختصاص داده‌اند. پدیدهی است که در این رابطه می‌توان به عواملی چون تعداد زیاد جمعیت تهران، نزدیکی فاصله، فرهنگ بالای گردشگری و درآمد بالای مسافران تهرانی اشاره نمود.

لازم به ذکر است که در پرسشنامه‌ای که در نوروز سال ۱۳۷۴^(۱) به همین منظور تهیه شده بود باز هم مسافران تهرانی بیشترین سهم را به خود اختصاص داده بودند که این نشان از استمرار و مداومت تهرانیها در رابطه با سفر به شهر اصفهان می‌باشد. البته تعداد مسافران تهرانی شهر اصفهان نسبت به سال ۱۳۷۴ حدود ۱۰ درصد افزایش داشته است. نکته قابل توجه اینکه فقط حدود ۱/۵ درصد از مسافران را توریستهای خارجی تشکیل داده است که نسبت به سال ۱۳۷۴ (حدود ۱ درصد) رشد چندانی نداشته است که این مسئله توجه جدی‌تر مسئولین را می‌طلبد.

وضعیت سنی مسافران

در پاسخ به سؤال مربوط به سن مسافران، ۳۵/۵ درصد از مسافران به گروه سنی ۲۰-۳۰ سال، حدود ۲۰/۵ درصد به گروه سنی ۲۰-۱۰ سال و حدود ۱۹/۹۴ درصد به گروه سنی ۳۰-۴۰ سال تعلق دارند. با توجه به این ارقام حدود ۷۵ درصد مسافران را افراد زیر ۴۰ سال و بخصوص جوانان تشکیل می‌دهند. با توجه به این مهم که بیشتر مسافران شهر تاریخی اصفهان را جوانان تشکیل می‌دهند بر سازمانهایی چون شهرداریها، سازمانهای رفاهی تفریحی و کلیه سازمانهای فعال در زمینه جهانگردی و اوقات فراغت است که با تمهیدات مناسب و برنامه‌ریزیهای دقیق نسبت به ایجاد

مراکز جهت پیکار کردن اوقات فراغت جوانان مسافر در طول سفر و همچنین نسبت به ایجاد مراکز که این قشر جامعه بیشتر می‌پسندد اقدام نمایند. البته درست است که بیشتر مسافران را جوانان تشکیل می‌دهند ولی از وجود اقشار مسن و سالخورده در بین مسافران و حتی همشهریان اصفهانی نیز نباید غافل شد. در این رابطه سازمانهای مسئول می‌توانند با ایجاد تمهیداتی، زمینه‌های مناسب را برای این اقشار نیز فراهم نمایند. به عنوان مثال می‌توان به "طرح گردشگری سالمندان" در اصفهان اشاره کرد^(۲).

میزان تحصیلات مسافران

با تحقیقی که در زمینه میزان تحصیلات مسافران انجام شد، نتایج ذیل حاصل گردید. بیشترین درصد مسافران را افرادی با تحصیلات دیپلم و لیسانس تشکیل می‌دهند به نحوی که از کل پرسش شوندگان حدود ۴۲/۸ درصد آنها تحصیلات در حد دیپلم و حدود ۳۹/۴ درصد آنها دارای مدرک لیسانس بودند. حدود ۸ درصد مسافران تحصیلات بالاتر از لیسانس داشتند و در بین آنها به هیچ مورد بیسواد برخورد نشد و درصد باقیمانده دارای تحصیلات در حد ابتدایی بودند. با مقایسه نتایج این پرسشنامه و پرسشنامه سال ۱۳۷۴ متوجه شد سواد در بین مسافران می‌شویم. چرا که در سال ۱۳۷۴ فقط حدود ۳۳ درصد مسافران تحصیلات عالی داشتند که این نشانگر رشد سواد در بین مسافران می‌باشد. اما با توجه به سطح بالای سواد در بین بیشتر مسافران، وظیفه مسئولان و دست اندرکاران طرح توسعه توریسم است که مقدمات این کار را فراهم نمایند تا ترتیبی اتخاذ شود که سفر به اصفهان برای مسافران همراه با بالا رفتن سطح دانش و فرهنگ باشد و با اقداماتی نظیر توسعه کتابخانه‌ها و مراکز فرهنگی، تولید و نشر بروشورهای علمی و تاریخی به تعداد زیاد، ایجاد مراکز به اشکال مختلف جهت گردهمایی مسافران شهرهای مختلف در کنار هم و تبادل اطلاعات، حتی بصورت اندک می‌تواند بسیار مؤثر و مفید باشد چرا که این امر هم به رونق گردشگری در اصفهان کمک می‌کند و باعث آشنایی بیشتر مسافران با فرهنگ و آداب و رسوم جاذبه‌های گردشگری شهرستانهای دیگر کشور می‌شود و هم گامی مؤثر در جهت رونق صنعت توریسم می‌باشد.

وضعیت شغلی و درآمد مسافران

در بررسی که در مورد شغل از مسافران شد نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که ۳۶/۰۶ درصد از مسافران شغل دولتی داشتند و حدود ۳۰/۰۶ درصد آنها دارای شغل آزاد بودند، حدود ۱۳/۹ درصد آنها دانش‌آموز، ۱۰/۰۶ درصد آنها دانشجوی، ۱۰/۱ درصد آنها بیکار و ۲/۲ درصد را هم سربازانی تشکیل می‌دهد که مشغول گذران اوقات فراغت و استفاده از مرخصیهای خود بوده‌اند. در مورد میزان درآمد مسافران نتایج زیر بدست آمده است: ۱۲/۲ درصد درآمدی کمتر از ۲۰ هزار تومان، ۱/۷ درصد بین ۲۰ تا ۵۰ هزار تومان، ۱۶/۷ درصد بین ۵۰ تا ۱۰۰ هزار تومان، ۲۳/۳ درصد بین ۱۰۰ تا ۱۵۰ هزار تومان، ۱۰ درصد بین ۱۵۰ تا ۲۰۰ هزار تومان، ۱۳/۹ درصد بیش از ۲۰۰ هزار تومان و ۲۲/۲ درصد هم به این سؤال پاسخی ندادند. با توجه به این

محل اقامت مسافرین

در مورد محل اقامت مسافران از آنها سؤال شد و پاسخ آنها: ۳۷/۸ درصد از مسافران در منزل دوستان و آشنایان، ۲۳/۳ درصد در هتل، ۲۱/۷ درصد در مدارس، ۱۱/۱ درصد در مسافرخانه، ۳/۹ درصد در پارکها و چادرها و ۲/۲ درصد هم به این سؤال پاسخی نداده‌اند. نکته قابل توجه افزایش درصد اقامت کنندگان در مدارس نسبت به نظر سنجی قبلی می‌باشد که حدود ۱۳ درصد افزایش داشته است. اما علت کاهش تعداد مسافران در هتل و مسافرخانه را در درجه اول می‌توان بالا بودن هزینه‌های این مکانها و از طرف دیگر وجود امکانات ضعیف این مکانها دانست.

مهمترین مشکل مسافرین در زمان اقامت در شهر اصفهان

در زمینه کمبودها و مشکلات مسافران تحقیقات به عمل آمده نشان می‌دهد که ۲۷/۸ درصد مسافران عدم وجود پارکینگ مناسب و مشکلات تردد در سطح شهر، ۲۱/۱ درصد مشکل ترافیک سنگین و آلودگی هوای شهر اصفهان، ۱۷/۸ درصد مشکل اقامت، ۱۰ درصد گرانی مواد غذایی، ۱/۷ درصد مشکلات بهداشتی و درمانی را بعنوان مهمترین مشکل در زمان اقامت خود در شهر اصفهان ذکر نموده‌اند. که البته ۲۱/۷ درصد از مسافران هم شهر اصفهان را شهری زیبا با مشکلات اندک بر شمرده‌اند.

که با توجه به این مشکل باید اقدامات اساسی در زمینه احداث پارکینگ به اشکال گوناگون در نقاط پر ازدحام شهر صورت گیرد و سازمانهای مسئول هم بخصوص در زمانهایی که شهر اصفهان پذیرای مسافران زیادی است نظارت و کنترل بیشتری بر وضعیت قیمتها و خدمات بهداشتی درمانی شهر داشته باشند. در مورد مشکل اقامت باید سازمانهایی مانند آموزش و پرورش و سازمانهای دیگر نظارت بیشتری بر وضعیت این مکانها از نظر امکانات مناسب و... داشته باشند چراکه بیشتر مسافران از وضعیت مدارس محل اقامت خود اظهار نارضایتی می‌نمودند و این مکانها را جهت اقامت مناسب نمی‌دانند.

نوع وسیله نقلیه مسافران جهت سفر به شهر اصفهان

در مورد نوع وسیله نقلیه مسافران نتایج زیر به دست آمده است. ۶۰/۶ درصد مسافران با وسیله شخصی، ۳/۲ درصد بوسیله اتوبوس، ۵ درصد بوسیله هواپیما و ۳/۳ درصد بوسیله قطار به شهر اصفهان مسافرت نموده‌اند.

نتایج نشان می‌دهند که اکثر مسافران با وسیله نقلیه شخصی و تعداد اندکی با وسایل نقلیه عمومی به اصفهان سفر کرده‌اند که دلیل عمده آن نامناسب بودن وضعیت حمل و نقل عمومی بین شهری، مشکلات تهیه بلیط و... می‌توان اشاره کرد و با توجه به مزایای استفاده از وسایل عمومی نسبت به وسایل شخصی مانند کاهش هزینه‌ها و کاهش ترافیک و آلودگی و سروصدای امکان مسافرت افراد کم درآمد... پیشنهاد می‌شود که سازمانهای متولی امور حمل و نقل با ایجاد تمهیدات و تبلیغات مناسب، فرهنگ استفاده از وسایل نقلیه عمومی را بین مردم رواج دهند.

آمار و ارقام متوجه می‌شود که بیشتر مسافران اصفهان از تمکین مالی نسبتاً خوبی برخوردارند. از آنجا که حق مسلم هر ایرانی است تا از جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی کشورش بازدید نماید و بر سطح فرهنگی و علمی خود بیفزاید بر سازمانهای مختلف شهری است که با پایین آوردن هزینه‌ها و ایجاد اقداماتی مناسب جهت فراهم کردن تسهیلاتی که اقشار پایین دست جامعه نیز بتوانند سفر کنند این روند را متوقف سازند. ایجاد تورهای دسته جمعی و مواردی از این قبیل می‌تواند در این زمینه مؤثر واقع شود.

هدف از مسافرت به اصفهان

با توجه به نتایج حاصله از پرسشنامه‌ها، ۵۲ درصد از مسافران جهت بازدید از آثار تاریخی و باستانی، ۲۶ درصد جهت تفریح، ۱۵ درصد جهت دیدار آشنایان و دوستان، ۵ درصد جهت بازدید از مناظر طبیعی، ۱ درصد برای تجارت به اصفهان آمده بودند. با توجه به این نتایج و همچنین نتایج بدست آمده در سال ۱۳۷۴ متوجه می‌شویم که هدف اصلی درصد بالایی از مسافران بازدید از آثار تاریخی و باستانی بوده است.

بنابراین با وجود اینکه اصفهان بعنوان گنجینه‌ای استثنایی از تاریخ، فرهنگ، هنر و معماری ایرانی اسلامی است و همچنین دارای میراث جاودانه‌ای از آثار تاریخی و فرهنگی است و از این نظر دارای مقامی شامخ در بین شهرهای ایران و جهان است بر مسئولین شهری است که به این میراث عظیم بشری توجه بیشتری نمایند و در حفظ، نگهداری و مرمت این آثار کوشش بیشتری نمایند چراکه بخش عظیمی از هویت، فرهنگ و تمدن ایران در این شهر نهفته است و نه تنها برای گردشگران ایرانی حائز اهمیت است بلکه سالانه تعداد بیشماری از توریستهای خارجی جهت بازدید این آثار، شهر اصفهان را بعنوان مقصد خود انتخاب می‌نمایند.

مدت زمان اقامت در مسافران در اصفهان

همانطور که نتایج حاصل از پرسشنامه نشان می‌دهد، ۴۳/۳ درصد مسافران بین ۱ تا ۳ روز، ۳۰/۶ درصد مسافران بین ۳ تا ۷ روز، ۱۱/۷ درصد مسافران فقط یک روز، ۱۰/۶ درصد آنها بین ۷ تا ۱۴ روز و ۲/۸ آنها بیش از ۱۴ روز در شهر اصفهان اقامت داشته‌اند. که جمعاً حدود ۸۵ درصد مسافران کمتر از یک هفته در شهر اصفهان اقامت داشته‌اند که علت آن بالا بودن هزینه‌های اقامت در شهر اصفهان، خستگی ناشی از ترافیک و عدم وجود پارکینگ مناسب، سردرگمی مسافران به جهت ناشناخته بودن آثار و محل آنها، امکانات ضعیف مدارس و مسافرخانه‌ها جهت اقامت بیشتر مسافران و... می‌باشد.

با توجه به این مسائل و مشکلات پیشنهاد می‌شود که سازمانهای مسئول با در اختیار گذاشتن خدمات و امکانات بیشتر جهت رفاه مسافرین و پایین آوردن هزینه‌های سفر با تمهیدات مناسب و همچنین وجود راهنمایان گردشگری در سطح شهر، طول مدت اقامت مسافران را افزایش دهند چرا که با یک هفته اقامت حتی نیمی از آثار طبیعی و تاریخی اصفهان را نمی‌توان دید.

نقش مردم اصفهان در زمینه کمک و هدایت مسافران

در مورد نقش مردم اصفهان در زمینه راهنمایی مسافران سؤالاتی به عمل آمده که با توجه به نتایج حاصل از پرسشنامه ۱۴۴ درصد مسافران، مردم اصفهان را در زمینه کمک و راهنمایی مسافران عالی توصیف نموده‌اند. حدود ۳۸/۳ درصد خوب، ۳۰/۶ درصد متوسط و حدود ۱۶ درصد نیز مردم اصفهان را از این نظر ضعیف توصیف کرده‌اند. و در کل شهر اصفهان را شهری زیبا، تاریخی، منظم با مردمانی مهمان نواز و صمیمی دانسته‌اند و از اینکه شهر اصفهان را جهت سفر انتخاب نموده‌اند راضی و خشنود هستند. از نکات قابل توجه دیگر اینکه در بین مسافرانی که بیش از یکبار به اصفهان سفر کرده‌اند بیش از ۸۰ درصد آنها وضعیت اصفهان را نسبت به سفر قبلی شان بهتر و مطلوبتر دانسته‌اند.

منابع

- ۱- مصاحبه با مسئولین شهرداری، ستاد توریسم و مسئولین سازمان رفاهی تفریحی اصفهان.
  - ۲- جزوه تورگردشگری در شهر ویژه بزرگسالان، سازمان رفاهی تفریحی شهرداری اصفهان
  - ۳- واری، حمیدرضا، بررسی وضعیت توریسم در اصفهان، فصلنامه سپهر، شماره ۱۳۷۵، ۱۸.
  - ۴- رضوانی، علی اصغر، جغرافیا و صنعت توریسم، انتشارات پیام نور.
  - ۵- بررسی نتایج حاصل از پرسشنامه و گفتگوی اختصاصی با مسافران در تعطیلات نوروزی سال ۱۳۸۱.
  - ۶- سایه‌ها، مختلف اینترنتی شهر اصفهان (سایت شهرداری اصفهان و...)
- دو پایان از شهرداری اصفهان، سازمان رفاهی تفریحی شهرداری، ستاد توریسم شهر اصفهان، سازمان فرهنگ و ارشاد اسلامی اصفهان، مهمانان توریسم شهر اصفهان و کلیه کسانی که ما را در تدوین مقاله حاضر یاری نمودند تشکر و قدردانی می‌نمایم.

پی نوشت

- ۱- در سال ۱۳۷۴ نیز پرسشنامه جهت بررسی وضعیت توریسم اصفهان تهیه شد که نتایج آن بصورت مقایسه با وضعیت توریسمی سال ۱۳۸۱ ارائه شده است.
- ۲- طرح گردشگری سالمندان طرحی بود که با عنوان "تورگردش در شهر ویژه پدربزرگها و مادربزرگها" در سال ۱۳۷۹ توسط سازمان رفاهی تفریحی شهرداری اصفهان به اجرا درآمد و طی این امر در ساعات معین افراد سالخورده و بازنشستگان سازمانهای مختلف رباب و سایل نقلیه ای مانند اتوبوس برای دیدن نقاط تاریخ و توریستی به نقاط مختلف شهر هدایت می‌کردند و روحیه آزاده و مکتدر آنان را صفایی دوباره می‌بخشیدند. از جمله اهداف این طرح می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: ۱- تکرم بزرگسالان و بسط و گسترش این فرهنگ در بین جوانان ۲- ایجاد روحیه شورو نشاط و امید به زندگی در این قشر ۳- استفاده از تجارب و توانایی های دگری بازنشستگان در جهت اصلاح امور و بازگرداندن این قشر از زنده به جایگاه اصلی خود در اجتماع و...

اما علت کاهش مسافرت با هوایما را در این سال، علاوه بر بالای بودن قیمت بلیط و مشکلات مربوط به تهیه بلیط می‌توان به وقوع حادثه‌هایی مانند سانحه هوایی خرم آباد قبل از تعطیلات نوروزی اشاره کرد که باعث لغو و کاهش سفرهای هوایی زیادی در سطح کشور شد.

وضعیت راهنمایان گردشگری در سطح شهر اصفهان

متأسفانه یکی از مهمترین مشکلات در زمینه جهانگردی چه در شهر اصفهان و چه در شهرهای دیگر مربوط به عدم وجود راهنمایان گردشگری در سطح شهرها است چرا که متولیان امر فقط وجود راهنمای گردشگری را برای توریستهای خارجی لازم می‌دانند در صورتی که وجود چنین راهنمایانی که اطلاعات با ارزش و مفیدی در مورد بناها و آثار باستانی و جاذبه‌های دیگر توریستی داشته باشند امری ضروری است چرا که با توجه به نتایج پرسشنامه اکثر مسافران یعنی حدود ۵۰ درصد آنها اصلاً با هیچ نوع راهنما در سطح شهر برخورد نداشته‌اند و طبق نظر خواهی اختصاصی با مسافران اکثر آنها از این طرح استقبال کردند و وجود چنین راهنمایانی را لازم دانسته‌اند. سازمانهایی چون شهرداریها، سازمان میراث فرهنگی و سازمان فرهنگ و ارشاد اسلامی و سایر سازمانها می‌توانند با آموزش افرادی بعنوان راهنمای داخلی ویژه مسافران، نقش مهمی را در زمینه رونق گردشگری اصفهان ایفا نمایند. حتی سازمانهای دانش آموزی و دانشجویی با امکانات مناسب آموزش کافی در ایام تعطیلات می‌توانند عهده دار چنین اموری شوند.

وضعیت مأمورین راهنمایی و رانندگی در سطح شهر از نگاه مسافران

حدود ۱۴ درصد مسافران وضعیت مأمورین راهنمایی و رانندگی در سطح شهر را عالی، ۴۸ درصد خوب، ۲۶ درصد متوسط، ۹ درصد ضعیف و تنها ۳ درصد خیلی ضعیف توصیف نموده‌اند. این نتایج نشان از مطلوبیت وضعیت راهنمایی و رانندگی شهر اصفهان دارد که بجاست در اینجا از زحمات و تلاشهای این عزیزان در جهت رفاه مسافران و شهروندان اصفهانی تشکر و قدردانی بعمل آید و امیدواریم که این وضعیت در آینده همچنان استمرار یابد.

تابلوها و علائم سطح شهر از نگاه مسافران

حدود ۱۷ درصد مسافران وضعیت تابلوها و علائم سطح شهر را عالی، ۴۷ درصد خوب، ۲۱ درصد متوسط و بقیه ضعیف عنوان کرده‌اند. که این ارقام نشان از مطلوبیت تابلوها و علائم سطح شهر دارد. به عنوان مثال از اقدامات بسیار شایسته در زمینه اطلاع رسانی و هدایت مسافران در نوروز ۱۳۸۱ چاپ و توزیع تعداد قابل توجهی نقشه شهر توریستی اصفهان توسط شهرداری اصفهان و قراردادن آنها در اختیار مسافران بود که این اقدام شایسته تاحدی موجبات راحتی و آسایش مسافران را در یافتن مسیرهای مختلف فراهم کرده که بجاست از این اقدام شهرداری نیز تشکر و قدردانی شود و در سالهای آینده نیز شاهد چنین اقداماتی در سطح شهر زیبای اصفهان باشیم.